

KIR BULYČOV

OSADA

**V zajetí nelidského světa
je nejtěžší zůstat člověkem.**

Stanislav Juhaňák – TRITON

ČÁST PRVNÍ

PRŮSMYK

KAPITOLA PRVNÍ

V domě bylo vlhko, kolem lampy se hemžily mušky. Měla se už dávno zhasnout; matka na to samozřejmě zapomněla, jenomže venku prší, je tam pološero. Oleg ležel na lůžku, probudil se před chvílí. V noci hlídal osadu – zaháněl šakaly, celá smečka se jich drala ke kůlně, divže ho samotného nezakousli. V nitru cítil jen všednost a prázdnotu, třebaže by čekal spíš rozrušení, možná i strach. Vždyť je to padesát na padesát, jestli se vrátíš anebo ne. Padesát na padesát, padesát a padesát, a kolik vlastně bude padesát krát padesát, padesát na druhou? Rozespale počítal. Vždycky přece musí existovat nějaké zákonitosti, nějaké násobilky, jinak budeš pořád jenom nosit sovy do Athén. Mimochodem, už dlouho se chtěl Kmeta zeptat, co jsou tyhle sovy vlastně zač. Paradox. Sovy nikde, ovšem Kmet o nich pořád mluví, aniž by uvažoval nad smyslem fráze.

V kuchyni zakašlala matka. Vida, takže je doma.

„Jak to, žes nešla?“ zeptal se.

„Už jsi vzhůru? Dáš si polévku? Zrovna jsem ji ohřála.“

„Kdo šel na houby?“

„Mariana s Dickem.“

„Nikdo další?“

„Možná někdo z děcek.“

Mohli ho vzbudit, zavolat ho. Mariana to sice přímo neslibovala, ale bylo by přirozené, kdyby ho zavolala.

„Nemám chuť jíst.“

„Jestli deště nepřestanou,“ řekla matka, „okurky nestačí dozrát, než přijdou mrazy. Všechno obrostne plísni.“

Matka vstoupila do místnosti, rozehnala dlaní mušky, sfoukla lampu. Oleg se díval do stropu. Žlutá skvrna plísně se rozrostla, změnila tvar. Ještě včera se podobala Vaitkusově tváři z profilu, i s bramboře podobným nosem. Dnes se nos nafoukl, jako by do něj píchla vos, zatímco celé čelo se prohnulo, vybouřilo. Vždyť Dicka to v lese stejně nebaví. Proč by měl sbírat houby? Je to přece lovec, člověk ze stepi, jak sám vždycky říkává.

„Mušek je moc,“ řekla matka. „V lese je jim zima.“

„To sis teda našla koho litovať.“

Dům byl rozdělený na dvě poloviny, v té druhé žil Kmet a dvojčata, kluci Durovovi. Vzal si je k sobě, když jim umřeli rodiče. Dvojčata vždycky postonávala – jedno se uzdraví, druhé nachladne.

Nebýt jejich nočního skuhrání, Oleg by nikdy nesouhlasil mít po nocích službu. Bylo slyšet, jak kluci sborově zafňukali – dostali hlad. Kmetův monolog, nezřetelný, vzdálený a důvěrně známý, asi jako hučení větru, náhle ztichl, zavržala lavice. To znamená, že Kmet vyrazil do kuchyně; hned vzápětí se rozhulákali jeho žáci.

„Proč bys měl chodit?“ řekla matka. „Kam byste asi došli?! Budete mít štěstí, když se vůbec vrátíte živí!“

Matka má na krajíčku. Poslední dobou pláče často. Hlavně v noci. Něco si mumlá, převaluje se a pak začíná tiše plakat – dá se to poznat podle toho, jak popotahuje nosem. Nebo si začíná jako nějakou mantru šeptat: „Nemůžu, já už nemůžu! Ať radši umřu...“ Kdykoli to Oleg slyší, strne, protože se stydí dát najevo, že nespí; je to, jako by špehoval, jako by viděl něco, co by neměl. A taky si stydí sám sobě přiznat, že mu matky není líto. Pláče kvůli tomu, co pro Olega neexistuje. Kvůli zemím, které nelze spatřit, kvůli lidem, kteří tu nikdy nebyli. Oleg si matku jinak vybavit ani nedokáže – jen takovou, jaká je dnes. Hubená a šlachovitá žena, rovné tmavé vlasy vzadu stažené do culíku; neustále z něho vypadávají a těžkými prameny klesají podél tváří, takže na ně matka musí foukat, aby si je dostala z obličejů. Má ho celý zarudlý, ten obličej, samý flíček po stepních běžcích, pod očima tmavé pytle, a samotné oči jsou příliš světlé, jakoby vybledlé. Matka sedí u stolu, mozolnaté ruce natažené, položené zhrubými dlaněmi dolů. Tak plač, rozplač se už! Určitě co chvíli vytáhne fotografii... No jistě, přisouvá si k sobě krabici, otevírá ji, vyndává fotku.

Za mezitěnou Kmet přemlouvá dvojčata, aby se najedla. Dvojčata fňukají. Žáci rámusí, pomáhají Kmetovi krmit ty dva malé. Jako by to byl úplně obyčejný den, kdy se nic nestane. Ale co asi dělají v lese? Za chvíli je tu poledne, oběd. Už je načase, aby se vrátili. Vždyť v lese se toho lidem může tolik přihodit.

Matka si prohlíží fotografii. Je na ní ona a otec. Oleg ten obrázek viděl snad tisíckrát a snažil se mezi sebou a otcem najít nějakou podobu. Nikdy se mu to nepovedlo. Otec je světlollasý a kučeravý, rty má plné, bradu rozeklanou, vystrčenou vpřed. Usmívá se. Matka říká, že se vždycky usmíval. To matce se Oleg podobá víc. Ne dnešní, ale té na fotografii vedle otce. Rovné černé vlasy a tenké rty. Široké, husté, oblou-

kovitě klenuté obočí, pod ním jasně modré oči. A světlá pleť se silným ruměncem. I Oleg se snadno červená. A rty má také tenké a vlasy černé jako matka na fotografii. Otec i matka jsou mladí a moc veselí. A taková rozzářená. Otec má na sobě uniformu, matka šaty bez rukávů. Říká se jim sarafán. Tenkrát, před dvaceti roky, Oleg ještě nebyl na světě. Zato před patnácti už ano.

„Matko,“ řekl Oleg, „nech toho, co už.“

„Nepustím tě,“ řekla matka. „Nepustím, a basta. Jen přes mou mrtvolu.“

„Matko,“ řekl Oleg a posadil se na lůžku. „Už dost, ano? Radši si dám tu polévku.“

„Je v kuchyni,“ řekla matka. „Ještě teplá.“

Oči má vlhké. Takže přece jen plakala. Jako by už Olega pohřbívala. I když, možná, že plakala steskem po otci. Ta fotografie pro ni byla člověkem. Zato Oleg si na otce ani trochu nevzpomínal, i když se o to snažil.

Postavil se a šel do kuchyně. Byl tam Kmet. Zrovna zatápěl pod plotnou.

„Pomůžu ti,“ řekl Oleg. „Chceš ohřát vodu?“

„Ano,“ řekl Kmet, „děkuji. Mám hodinu, víš. Potom se u mě zastav.“

* * *

Mariana nasbírala plný vak hub. Měla štěstí. Pravda, musela kvůli tomu jít hodně daleko, k samotné soutěsce. S Olegem by si až tam nikdy netroufla, ale s Dickem se cítila klidně, protože Dick se cítil klidně. Všude. Dokonce i v lese. I když raději měl přece jen step. Byl to skvělý lovec, který jako by se už jako lovec narodil, třebaže ve skutečnosti se narodil dřív, než byla postavena osada.

„Koukám, že jsi v lese jako doma,“ řekl Dick.

Řekl to nahlas. Šel vepředu a maličko bokem. Bunda kožešinou ven mu padla, jako by to byla jeho vlastní kůže. Ušil si ji sám. Jen málokterá žena z osady by to zvládla stejně.

Les byl řídký a pokřivený; stromy, jež zde dosahovaly jen o málo větší výšky než dospělý člověk, nakláněly vrcholky do stran, jako by se bály vysunout z masy svých sousedů. A dobře dělaly. Zimní větry by jim vrcholky brzy ulámaly. Z jehlic kapala voda. Déšť byl studený a Marianě mrzla ruka, v níž nesla vak s houbami. Přendala si ho do druhé ruky. Houby ve vaku se skřípavě rozpochovaly. Dlaň bolela. Zadržela si do ní třísku, když vyhrabávala houby. Dick třísku vyndal, aby zabránil

otravě. Kdoví, co to bylo za jehlici. Mariana si z lahvičky, která jí vždy visela na krku, lokla hořkého protijedu.

U bílých kořenů borovice, silných a kluzkých, si všimla fialové skvrnky. „Počkej, Dicku,“ řekla. „Je tam květina, jakou jsem ještě neviděla.“

„Nechceš se obejít bez kytek?“ zeptal se Dick. „Je čas jít domů. Něco se mi tu nezdá.“ Na nepříjemnosti měl Dick opravdu nos.

„Vteřinku,“ řekla Mariana a přiběhla ke kmeni.

Namodralá kůra borovice, měkká a pórovitá, slabounce pulsovala, jak do sebe nasávala vodu, zatímco kořeny se zachvívaly a vysouvaly prsty, aby jim neunikla jediná kapka deště. Byla to květina. Obvyčná květina, fialka. Jen podstatně sytější barvy a také větší než ty, jež rostly v blízkosti osady. Také ostny byly delší. Mariana prudce vyškubla fialku ze země, aby se květina nestačila kořeny zachytit borovice, a o vteřinu později se již fialka ocitla ve vaku s houbami, které se nyní rozhemžily a rozvzraly tak, že se Mariana nedokázala ubránit smíchu. A proto také hned neuslyšela Dickův výkřik:

„K zemi!“

Jakmile jí to došlo, skočila vpřed, padla na zem a přitiskla se k teplým pulsujícím kořenům borovice. Maličko se však opozdila. Tvář jí páčila tak, jako by do ní kdosi šplíchl vroucí vodu.

„Oči!“ křičel Dick. „Jsou v pořádku?“

Zprudka Marianu uchopil za ramena, odtrhl její bolestí křečovitě sevřené prsty od kořenů borovice a zvedl ji do sedu.

„Neotevírej oko,“ přikázal a jal se jí z obličeje rychle vytahovat drobnou tenkou jehličku. „Ty náno,“ povídal jí u toho rozzlobeně, „vůbec bys do lesa neměla chodit. Nauč se poslouchat. Pálí to, co?“

Znenadání nalehl na Marianu a povalil ji zpátky na kořeny.

„To bolí!“

„Proletěl ještě jeden,“ řekl; to už se zvedal. „Pak se podíváš. Rozbil se mi o záda.“

Dvě kuličky stepního běžce je minuly o nějaké tři metry. Pevné, spletené z jehlicím podobných semínek, avšak duté, a tedy lehounké jako vzduch; budou si poletovat tak dlouho, dokud náhodou nenarazí do stromu nebo dokud jimi nenadálý poryv větru nemrští proti skále. Milión takových kuliček zahyne zbytečně, ale jedna si najde svého medvěda, nabodá mu do teplého kožichu tisícovky jehliček a z těch pak časem vyraší mladé výhonky. Jsou velice nebezpečné, tyhle kuličky – během sezóny zrání musí být člověk v lese neustále ve střehu, nechce-li po zbytek života nosit na kůži hyzdivé flíčky.

„No nic,“ řekl Dick. „Všechny jehličky jsou pryč. A oči máš v pořádku. Protože to je to hlavní – aby se nedostaly do očí.“

„A co ranky, je jich hodně?“ zeptala se Mariana tiše.

„O svoji krásu nepřijdeš, neboj,“ řekl Dick. „A teď rychle domů, ať ti to Egle může namazat sádlem.“

„Ano, jistě,“ řekla Mariana a přejela si dlaní po líci.

Dick si toho všiml a klepl ji přes ruku: „Sahala jsi na houby, trhala jsi tu kytku, to ti přeskočilo? Chceš si tam zanést infekci?“

Houby mezitím vylezly z vaku a již se čile plazily mezi kořeny; několik se jich dokonce stačilo napůl zahrabat do země. Dick je Marianě pomohl všechny sesbírat. Jen tu nešťastnou fialku už nenašli. Potom Dick předal vak Marianě; byl sice lehký, ale Dick chtěl mít volné ruce. V lese o všem často rozhodují vteřiny, a tak je třeba, aby měl lovec ruce neustále v pohotovosti.

„Podívej se na mě,“ řekla Mariana, když si brala vak. Její chladná úzká dlaň s olámanými nehty se zdržela na Dickově ruce. „Je to se mnou moc zlé?“

„Vůbec to nestojí za řeč,“ řekl Dick. „Flíčky mají ve tváři všichni. Já taky. A hyzdí mě snad? Ne, je to tetování našeho kmene.“

„Tetování?“

„Copak jsi zapomněla? Když nás Kmet učil historii, říkal, že se tak divoké kmeny schválně zdobily. Byla to pocta.“

„To ale byli divoši,“ řekla Mariana, „jenže mě to bolí.“

„My jsme taky divoši.“

Dick již mířil kupředu. Neotáčel se. Mariana však věděla, že slyší všechno. Měl sluch lovce. Mariana přeskočila šedivý šlahoun dravé liány.

„Potom to začne svědit, tak moc, až skoro nemůžeš usnout. Hlavní je se neškrábat. Pak nezůstanou žádné stopy. Jenže všichni se i tak škrábou.“

„Já nebudu,“ řekla Mariana.

„Ve spánku se zapomeneš a stejně si to rozškrábeš.“

Děšť zesílil; vlasy se lepily k hlavě a z řas se řinuly krupěje, ztěžující výhled, ovšem na její líce působila studená voda jako balzám. Marianu napadlo, že by stálo za to Dicka ostříhat – vždyť má vlasy až po ramena, překážejí mu. Je to špatné, že žije sám. Všichni žijí ve společných domácnostech, jen on ne. Na druhou stranu, samotářský život vede už dlouho, od doby, co zemřel jeho otec. Nejspíš si stačil zvyknout.

„Cítíš něco?“ zeptala se Mariana, když si všimla, že Dick zrychlil.

„Ano,“ řekl, „zvířata. Nejspíš šakaly. Smečku.“

Rozběhli se, ale v lese je těžké běžet rychle. Ti, kdo běhají neobezřetně, skončí jako oběd dubu nebo liány. Houby se ve vaku zmítaly, ale Mariana je nechtěla vyházovat. Vždyť se už co chvíli objeví paseka a za ní osada. U ohrady určitě někdo drží hlídku. Viděla, jak si Dick zpoza opasku vytáhl nůž a pohodlněji uchopil svou kuši. I ona si nachystala nůž. Ten její však byl úzký, dobrý na řezání lián nebo na vyhrabávání hub. Jenomže když vás dohání smečka šakalů, je takový nůž k ničemu – to už je lepší popadnout klacek.

* * *

Oleg dojedl polévku a hrnc se zbytkem postavil co nejvýš, na polici. Po podlaze z udusané hlíny zapleskala bosá chodidla žáků; Oleg skrze střílnu ve zdi sledoval, jak děti – hned poté, co se vyvalily ze dveří – skáčou do velikánské kaluže, jež se venku rozlila během posledních několika dní. Vodní šplíchance na všechny strany! Potom kdosi zakřičel: „Červ!“ Děti byly rázem na jedné hromadě a snažily se chytit červa, který vystrčil z vody růžový ocas a švihal s ním žáky po nohách. Zrzavá Rút, Thomasova dcera, pronikavě zaječela – červ jí musel svou žahavou přísavkou zasáhnout holou ruku; z protějšího domu vykoukla její matka a křikla:

„Vy jste se snad zbláznili! Kdo takhle leze do vody?! To chcete přijít o ruce?! Okamžitě domů!“

Žáci se však rozhodli vytáhnout červa ven a Oleg věděl proč. Červ totiž na vzduchu mění barvu, tu je červený, tu zase modrý, což bývá náramně zajímavé, jenomže zajímavé je to pro ně, pro děti, ovšem ne pro jejich matky, které mají z červů, těch neškodných a zbabělých stvoření, panický strach.

Linda, Thomasova žena, stála na kraji kaluže a volala dceru; Oleg, aby předešel matčině otázce, prohodil: „Hned jsem zpátky.“

Vyšel ven a podíval se na konec malé ulice, kde u brány v ohradě stál s kuší v ruce Thomas. V celém Thomasově postoji bylo patrné napětí. „Něco se děje,“ řekl si Oleg. „Hned jsem věděl, že se něco děje. Dick ji zavedl někam daleko a tam se něco stalo. Dick si neuvědomuje, že je jiná, úplně jiná než on sám, že je třeba ji chránit.“

Děti táhly červa ven z kaluže; byl teď téměř černý a pořád se nedokázal smířit se zajetím. Vtom však do zajetí upadla i zrzavá Rút a Linda se jí jala vléci domů. Oleg se rozběhl k ohradě a až v běhu si uvědomil, že si s sebou nevzal kuši, a že je tedy coby případná posila naprosto k ničemu.

„Co se děje?“ zeptal se Thomase.

„Myslím, že se kolem zase potulují šakali,“ opáčil ten, aniž by se otočil. „Smečka.“

„Stejná jako v noci?“

„Nevím. Dřív se přes den drželi zpátky. A co ty – čekáš na Marianu?“

„Odešla s Dickem na houby.“

„To vím, sám jsem je pouštěl ven. Ale neměj strach. Dokud je s Dickem, nic se jí nepřihodí. Je to rozený lovec.“

Oleg přikývl. Ta slova pro něho představovala křivdu, třebaže se Thomas Olega určitě nemínil dotknout. Tak se totiž věci měly – Dick byl spolehlivější, Dick byl skutečný lovec, kdežto on, Oleg, byl lovcem nanejvýš průměrným. Jako kdyby snad být lovcem představovalo vrcholný úspěch lidstva.

„Já to samozřejmě chápu.“ Thomas se znenadání usmál. Sklonil kuši a opřel se zády o sloup ohrady. „Jenomže se zkrátka jedná o otázku priorit. V nevelkém společenství, jako je, řekněme, to naše, zaostávají některé dovednosti, kupříkladu matematické, na hodnotové škále za jinými, jako je třeba schopnost skolit medvěda, což je sice nespravedlivé, ale zároveň také jednoduše vysvětlitelné.“

Thomasův úsměv byl zdvořilý – jeho dlouhé rty se v koutcích prohýbaly, jako by se mu nedokázaly vtěsnat do tváře. Měl ji tmavou, samá hluboká vráska, a oči dokonce ještě o odstín tmavší. Se žlutými bělmy. Thomase bolela játra. Možná to byla právě tato choroba, jež ho připravila o všechny vlasy a způsobovala mu časté záchvaty kašle. Thomas však byl vytrvalý a nejlépe ze všech znal cestu k průsmyku.

Znenadání Thomas prudce pozvedl kuši a bez míření vystřelil. Oleg vrhl pohled tam, kam zasvištěla šipka. Šakal nestačil uskočit. Vypadl z křovin, jako by ho křoviny celou dobu držely ve stoji a až nyní ho pustily. Zhroutil se na palouk, jedinkrát sebou škubl a strnul.

„Mistrovský zásah,“ řekl Oleg.

„Díky. Chtělo by to ho odtáhnout, než se sletí mrchožrouti.“

„Udělám to,“ řekl Oleg.

„Ne,“ řekl Thomas. „Není sám. Radši si skoč pro kuši. Děcka budou muset při návratu projít přes celou smečku. Kolik je v ní šakalů?“

„V noci jsem jich napočítal šest,“ řekl Oleg.

Šakalova černá tlama byla otevřená dokořán, trsy bílých chlupů trčely jako jehly.

Oleg se užuž začal otáčet, aby se rozběhl pro kuši, ale zarazil jej Thomasův hvizd. Byl hodně hlasitý, musel být slyšet snad v každém koutě osady.

Zastavit se? Ne, radši pro kuši! Zabere to jen minutku.

„Co se přihodilo?“ Matka stála ve dveřích.

Odstrčil ji, popadl ze zdi kuši, divže přitom nevytrhl hák. Kde jsou šipky? Pod stolem? Nebo je snad někam zašantročila dvojčata?

„Šipky jsou za plotnou,“ řekla matka. „Tak co se přihodilo? Něco s Marianou?“

Kmet vyběhl s kopím – těžko by mohl střílet z kuše jen jednou rukou. Oleg Kmeta předebral; šipku z toulce vytahoval přímo za běhu, třebaže zrovna tohle by se za běhu určitě dělat nemělo. Celá drobotina osady se hrnula k ohradě.

„Zpátky!“ křikl Oleg hrozivým hlasem, ale nikdo jej neuposlechl.

Vedle Thomase již stál Sergejev, v ruce měl velký luk. Oba muži napjatě naslouchali. Sergejev zvedl ruku se dvěma chybějícími prsty, čímž nařídil každému, kdo přibíhal k ohradě, strnout.

A tu se zpoza šedivé rovné stěny lesa ozval výkřik. Lidský výkřik. Byl vzdálený, krátký a náhle přerušný; vystřídalo ho nekonečné ticho, neboť jediná živá duše v osadě se teď neodvažovala vydechnout. Zmlkla dokonce i nemluvnata v kolíbce. A Oleg si představil, ne, dokonce zřetelně uviděl, jak kdesi tam, za hradbou deště a bělavých kmenů, uprostřed živé, dýchající a pohybující se masy lesa, stojí Mariana, zatímco Dick klečí na koleni a snaží se uchopit kopí levou rukou, neboť z pravice, rozervané šakalovými zuby, mu nezastavitelně tryská krev...

„Kmete!“ křikl Thomas. „Borisi! Zůstaň u ohrady. Olegu, ty poběž za námi.“

Na okraji lesa je dohonila teta Luisa se svým slovným tesákem, jímž minulý rok zahnila medvěda. Ve druhé ruce třímala doutnající kus dřeva. Teta Luisa byla velká, tlustá a strašlivá žena – chomáče krátkých prošedivělých vlasů jí čněly na všechny strany, dlouhé volné šaty se jí vzdouvaly jako zvon. Dokonce i stromy bázlivě stahovaly větve a sviňovaly listy, neboť teta Luisa byla jako zlý duch, jehož ryk se v zimě ozývá ze soutěsky. A když teta Luisa škobrtla přes dravou liánu, ta se namísto toho, aby sevřela svou oběť, raději schovala za kmen stromu jako nějaký zbabělý had.

Thomas se zastavil tak nečekaně, že do něho Sergejev divže nenarazil, načež si do úst strčil dva prsty a zahvízdl. Nikdo v osadě neuměl hvízdát tak hlasitě.

Jakmile hvízd dozněl, postřehl Oleg, že celý les strnul, vyděšen lidským lomozem, lidským shonem a hněvem. Jediným zvukem zůstávalo těžké oddechování statné tety Luisy.

„Sem!“ zakřičela Mariana.

Její hlas se ozval docela blízoučko. Vlastně ani tak nezakřičela, jako spíš zavolala, jak se volává z opačného konce osady. A pak, když se znovu rozběhli, uslyšel Oleg i Dickův hlas, či spíše řev podobný zvířecímu, a také zlostné chrčení šakala.

Oleg se vrhl stranou, aby předběhl tetu Luisu, ale tu se před ním objevila záda Sergejeva, který se ani nestačil obléci, a tak utíkal pouze v kožených kalhotách.

Mariana, přesně jako v Olegově vidění, stála přitisknuta zády k měkkému bílému kmenu staré mohutné borovice, který se poddal směrem dovnitř, jako by se dívku snažil ochránit. Dick však neklečel. Místo toho se s nožem v ruce bránil velkému šedivému šakalovi, který uhýbal jeho ranám, kroutil se a syčel. Poblíž se na zemi zmítal jiný šakal, z boku mu trčela šipka. A ještě přinejmenším pět dalších sedělo opodál, jako diváci. Je to takový zvláštní šakalí zvyk. Nikdy neútočí všichni pospolu, nýbrž čekají. Pokud si s kořistí neporadí první, pustí se do ní druhý. A tak dále, dokud nezvítězí. Nijak se navzájem nelitují. Ani nevědí, co to znamená. Když Sergejev svého času jednoho šakala pitval, měl co dělat, aby našel mozek.

Přihlížející šakali jako na povel otočili mordy k lidem, kteří vtrhli na palouk. A Olegovi se zezdálo, jako by se v rudých flíčcích šakalích očí mihlo něco jako odsouzení. Copak to jde – útočit všichni najednou? Vždyť je to proti pravidlům.

Šakal, který se zuby snažil sevřít nůž a vyškubnout ho Dickovi z ruky, se znenadání svalil na bok; z kořene jeho dlouhého krku čněla šipka. Ukázalo se, že zatímco Oleg uvažoval co a jak, Thomas už stačil vystřelit. A Dick, jako by na to celou dobu čekal, se okamžitě otočil k ostatním šakalům a s kopím v ruce se na ně vrhl. Po boku se mu vmžiku objevili Sergejev i teta Luisa se svým tesákem a doutnajícím klackem. Než šakali stačili pochopit, co se děje, dva z nich již leželi mrtví; ostatní se stočili do klubíček – konce plochých šupinatých ocasů přitisknuté na lysé zátylky – a kvapně se odkutáleli do hustého mlází. Nikdo se za nimi nerozběhl. Oleg přikročil k Marianě:

„Jsi v pořádku?“

Mariana plakala. Tiskla si k hrudi pohybující se vak s houbami a hořce plakala.

„Tak mluv, mluv!“ polekal se Oleg.

„Poštípal mě stepní běžec,“ vzlykla Mariana. „Budu teď celá kropenatá.“

„Škoda, že jste dorazili tak rychle,“ řekl Dick a hřbetem dlaně si z tváře setřel krev. „Zrovna jsem se dostával do ráže.“

„Nepovídej hlouposti,“ řekla teta Luisa.

„Třetí nebo čtvrtý by tě dostal,“ řekl Sergejev.

* * *

Cestou k osadě začala Dickem lomcovat zimnice, šakalí kousnutí ještě nikdy nikomu nic dobrého nepřineslo. Všichni se okamžitě odebrali do Vaitkusova domu. Samotný Vaitkus stonal a odpočíval na lůžku, ale jeho žena Egle vytáhla z lékárníčky – bedny v koutě – roztok pro obklad a výtazek proti šakalímu jedu, načež Dickovi omyla ránu a nařídila mu, aby se šel vyspat. Marianě namazali tvář sádlem. Dick odešel. Za jednu dvě hodiny mu horečka klesne, ale nyní se cítil opravdu mizerně a nechtěl, aby to ostatní viděli.

Egle postavila na stůl misku s cukrem, vyvařeným z kořenů bažinné ostřice. Jedině ona s Marianou dokázaly rozpoznat sladkou ostřici od obyčejné. A vlastně ještě malé děti, jež měly nos na to, která bylina je sladká a na kterou se naopak nesmí sahat. Poté Egle rozlila do hrnků vroucí vodu a pak už si každý sám nabíral lžící hustý šedý cukernatý rosol. U Vaitkusů to tak zkrátka chodí. I proto je všichni rádi navštěvují.

„Není to nic hrozného?“ zeptal se Thomas Egle. „Bude Dick moci jít?“

„Je jako kočka, všechno se mu hned hojí.“

„Máš přece jenom pochybnosti?“ zeptal se Sergejev.

„Nemám,“ řekl Thomas, „jiné východisko stejně není. Navrhujes, abychom čekali další tři roky? To už tu všichni pomřeme.“

„Nepomřeme,“ ozval se ze svého lůžka Vaitkus. Plnovous a hustá hříva vlasů mu zakrývaly skoro celou tvář. Vidět byl jen červený nos a světlé skvrny očí. „Jen definitivně zdivočíme.“

„To je přece totéž,“ řekl Thomas. „Dostat tak do rukou Daniela Defoea, toho bídného lháře!“

Vaitkus se rozesmál, i když to znělo spíš jako záchvat kašle.

Oleg už tyhle řeči slyšel. Vést je nyní bylo zbytečné a jalové, úplně k ničemu. Už chtěl vyrazit do kůlny za Kmetem – věděl, že tam právě se svými žáky stahuje zabitě šakaly – a promluvit si s ním. Prostě si jen popovídat. Pak se ale podíval na misku s cukrem a rozhodl se, že ho ještě trochu sní. Doma s matkou dojedli svůj díl již předminulý týden. Nabral si tedy cukru, ale ne moc, aby lžice nebyla plná. Vždyť se sem nepřišel přejídat.

„Pij, Marjanko,“ řekla Egle. „Jsi unavená.“

„Děkuji,“ řekla Mariana, „ještě dám odmočit houby, než stačí usnout.“

Oleg si Marianu prohlížel tak, jako by ji viděl poprvé v životě; dokonce si zapomněl zvednout lžící k ústům. Mariana má rty jako namalované – zřetelné, na krajích malinko tmavší, prostě úžasné rty, jaké nemá nikdo jiný v celé osadě. I když se trochu podobá Sergejevovi. Ale vážně jen trochu. A nejspíš se podobá i matce, třebaže na tu si Oleg nevzpomínal. A možná také svému dědovi? Úžasná věc, tahle genetika. Kmet v pařeňšti – jámě za kůlnou, Marianině panství – prováděl pro své žáky experimenty s hrachem. No, vlastně ne přímo s hrachem, ale se zdejší čočkou, ovšem všechno sedělo, jen s určitými úpravami. Sady chromozomů jsou samozřejmě odlišné. Mariana má trojúhelníkovitý obličej, čelo i lícni kosti široké, ovšem bradu špičatou; oči tedy měly ve tváři spoustu volného místa, a tak ho také všechno obsadily. A krk má dlouhý, s růžovou jizvou z boku, ještě od dětství. Na tu si Mariana zvykla, ale kvůli stepnímu běžci se trápí. Není to jedno, jestli má člověk ve tváři flíčky anebo ne? Každý je má. A místo korálů má Mariana na krku – jako všichni obyvatelé osady – provázek a na něm dřevěnou lahvičku s protijedem.

„Představ si, že pochod skončí tragicky,“ řekl Sergejev.

„To bych nerad, když se ho sám účastním,“ řekl Thomas.

Vaitkus se opět zasmál.

„Chlapci, Dick s Olegem,“ zažbluňkalo to odkudsi z prostředka jeho plnovousu, „jsou nadějí naší osady, její budoucností. A ty jsi jeden ze čtyř posledních mužů.“

„Připočti ještě mě,“ řekla basem teta Luisa a jala si hlasitě foukat do hrnku, aby zchladila jeho vroucí obsah.

„Mě nepřesvědčíš,“ řekl Thomas. „Ale jestli se moc bojíš, co kdybychom nechali Marianu tady?“

„Bojím se o dceru, ano,“ řekl Sergejev. „Ale my se tu teď bavíme o zásadnějších věcech.“

„Půjdu namočit ty houby,“ řekla Mariana a lehce se zvedla.

„Kost a kůže,“ řekla teta Luisa, pohled upřený přímo na ni.

Když míjela otce, dotkla se Mariana konečky prstů lehounce jeho ramene. Sergejev zvedl dlaň se třemi prsty, aby ji položil na Marianinu ruku, ale dcera se již odtáhla a rychle prošla ke dveřím. Ty se otevřely, vpustily dovnitř rytmický šum deště a pak se hlasitě zabouchly. Oleg se divže nerozběhl za ní, ale ovládl se – bylo by to neslušné.

Z druhé místnosti vyšel nejistým krokem jeden z Vaitkusových synů. Kolik že mu to vlastně je? První se narodil minulé jaro a druhý nedávno,

když už napadl snůh. To znamená, že tomuhle musí být rok a půl. A celkem mají Vaitkusové šest dětí. Světový rekord.

„Cukšík,“ řeklo dítě nazlobeně.

„Já ti dám cukřík!“ rozhořčila se Egle. „Koho že to tady bolí zuby? Mě snad? A kdo chodí naboso? Já?“

Zvedla klučinu a odnesla ho z místnosti.

Oleg spatřil, že si jeho ruka mimovolně znovu nabrala cukr z misky. Rozzlobil se sám na sebe a vylil celou lžici zpátky. Prázdnou si ji pak zvedl k ústům a olízal.

„Nechceš ještě trochu vroucí vody?“ zeptala se teta Luisa. „Je mi těch našich děcek líto, jak nikdy nejsou úplně najezená.“

„Teď to ještě nic není,“ řekla Egle, která se právě vrátila do místnosti. Zpoza jejích zad se ozýval basový řev Vaitkuse mladšího. „Zrovna začaly růst houby. A vitaminů je dost. S tuky je to ovšem horší...“

„My už půjdeme,“ řekla teta Luisa. „Jsi celá bleďá.“

„Víš přece proč.“ Egle se pokusila usmát, ale výsledkem byla jen jakási bolestná grimasa.

Egle před měsícem porodila dítě, holčičku, mrtvou. Kmet řekl, že už je moc stará na to, aby rodila. A že organismus má vyčerpaný. Jenomže ona je strašně zodpovědná. Rod musí pokračovat. „Chápeš to?“ Oleg to chápal, i když řeči na tohle téma mu nebyly příjemné, neboť hovořit o tom mu připadalo neslušné.

„Díky za pohoštění,“ řekla teta Luisa.

„Jak se ti povedlo se takhle nafouknout, to mi tedy hlava nebere,“ řekl Thomas, zatímco sledoval, kterak objemné tělo tety Luisy pluje ke dveřím.

„Jedno je jisté – blahobytný život za to nemůže,“ řekla Luisa, aniž by se otočila. Ve dveřích se ještě zastavila a řekla Olegovi: „Pro všechen ten rozruch ses dneska zapomněl zastavit u Kristýny. A ony tam na tebe čekají. To není hezké.“

No jistě. Ani trochu to není hezké! Vždyť tam měl být už před hodinou.

Oleg vyskočil.

„Hned jsem tam.“

„To nic, to já jen tak, pro pořádek,“ řekla teta Luisa. „Zajdu tam sama. Jen co nakrmím ty svoje sirotky.“

„Nemusíš.“

Oleg se vyřítit ven hned za tetou Luisou. Najednou si vzpomněl, že Egle zapomněl poděkovat za vodu s cukrem, a zastyděl se. Už ale nebyl čas se vracet.

Vykořčili spolu, bok po boku, byl to jen kousek. Vždyť celá osada by se dala podél ohrady oběhnout ani ne za pět minut.

Domy pod šikmými pultovými střechami se tlačily, tiskly se jeden k druhému, vytvářejíce dvě řady po obou stranách rovné cestičky, která roztínala osadu vedví – od brány v ohradě až po společnou kůlnu a skladiště. Deštěm zmáčené střechy, pokryté dlouhými plochými listy růžových vodních tulipánů, se matně leskly, odrážela se v nich vždy šedivá a vždy zamlžená obloha. Čtyři domy na jedné straně, šest na druhé. Pravda, tři z nich teď byly prázdné. Po loňské epidemii.

Kristýnin dům je předposlední, za ním už stojí jen ten Dickův. Teta Luisa bydlí naproti.

„Nebojíš se odejít?“ zeptala se teta Luisa.

„Musí se to udělat,“ řekl Oleg.

„Odpověď hodná muže.“ Teta Luisa se neznámo proč pousmála.

„A co Sergejev, pustí Marianu?“ zeptal se Oleg.

„Půjde, určitě s vámi půjde, ta tvoje Mariana.“

„Nic se nám nestane,“ řekl Oleg. „Jsme čtyři. Všichni ozbrojení. A do lesa nejdeme poprvé.“

„Do lesa ne,“ souhlasila Luisa, „ale v horách je všechno úplně jinak.“

Zastavili se na cestě mezi domy Kristýny a Luisy. Luisiny dveře byly pootevřené, leskly se v nich oči – Kazik, Luisin osvojenec, už na tetu čekal.

„V horách je to zlé,“ řekla Luisa. „Celý život si budu pamatovat, jak jsme přes ně šli. Lidé umrzali doslova před očima. Každé ráno, když jsme vstávali, se našel někdo, koho už nešlo vzbudit.“

„Teď je léto,“ řekl Oleg. „To znamená žádný sníh.“

„Přání otcem myšlenky. V horách je sníh vždycky.“

„Ale jestli nebude možné projít, vrátíme se,“ řekl Oleg.

„Vraťte se. Radši se vraťte.“

Luisa se otočila ke svému domu, Kazik jí vyběhl vstříc. Oleg šťouchl do Kristýniných dveří.

U Kristýny je vždycky dusno, páchne to tu čímsi nakyslým, plíseň již pokryla všechny stěny jako tapeta, a třebaže je žlutá, tahle plíseň, a oranžová a zářivá, v místnosti díky ní není o nic větší světlo. A lampa nesvítí.

„Ahoj,“ řekl Oleg a přidržel dveře, aby rozeznal, kdo je kde v tmavé místnosti. „Ještě nespíte?“

„Ach,“ řekla Kristýna, „takže jsi přece jen přišel. A to už jsem si říkala, že nepřiješ, hned mě napadlo, že na to zapomeš. Chystáte se teď přece do hor, tak proč myslet na mě?“

„Neposlouchej ji, Olegu,“ řekla tiše, tichounce, téměř šeptem Liz. „Ona takhle vrčí pořád. I na mě. Už mě to otravuje.“

Oleg nahmatal stůl a chvíli po něm tápal, až našel lampu; potom si z vácku u pasu vytáhl křesadlo a troud.

„Proč tady sedíte potmě?“ zeptal se.

„V lampě došel olej,“ řekla Liz.

„A kde je plechovka?“

„Žádnou nemáme,“ řekla Kristýna. „Kdo nás taky potřebuje, dvě bezmocné ženy? Kdo by nám nosil olej?“

„Olej je na polici, vpravo od tebe,“ řekla Liz. „Kdy vyrazíte?“

„Po obědě,“ řekl Oleg. „Jak se cítíš?“

„Dobře. Jsem jenom slabá.“

„Egle říkala, že za tři dny už budeš moci vstát. Jestli chceš, můžeme tě přenést k tetě Luise, co říkáš?“

„Nenechám tu mámu samotnou,“ řekla Liz.

Kristýna ve skutečnosti nebyla její matkou. Už dlouho však bydlely spolu. V době založení osady byla Liz ani ne roční dítě, ze všech úplně nejmladší. Její matka umrzla v průsmyku a otec zahynul ještě předtím. Kristýna Liz celou cestu nesla v náruči. Byla tehdy silná a odvážná. A měla oči. Ty dvě pak spolu už zůstaly. Potom Kristýna oslepla. Mohli za to stepní běžci; lidé tenkrát ještě nevěděli, jak se jim bránit. A tak oslepla. Nyní svůj dům opouští zřídka. Vlastně jen v létě, když neprší. Všichni si už na déšť zvykli, nevnímají ho. Ale ona si nezvykla. Když prší, nic ji ven nedostane. A když je sucho, sedne si na zápraží, podle chůze poznává kolemjdoucí a stěžuje si. Kmet říká, že to Kristýna nemá v hlavě úplně v pořádku. Zato dřív bývala velkou kapacitou v oboru astronomie. Hodně velkou kapacitou. Liz Olegovi jednou řekla: „Představ si tragédii člověka, který se celý život díval na hvězdy, ale pak se dostal do lesa, kde hvězdy nejsou vidět, a ještě k tomu úplně oslepl. Tohle vůbec nemůžeš pochopit.“

„No jistě,“ řekla Kristýna, „přeneste ji někam. Proč by tu měla chcípát se mnou?“

Oleg našel na polici plechovku, nalil olej do lampy, zapálil ji. Rázem bylo světlo. Teď už mohl vidět širokou postel, na níž pod kožešinami ležely vedle sebe Kristýna a Liz. Oleg se vždycky divil, jak moc jsou si ty dvě podobné; až se skoro nechce věřit, že nejsou příbuzné. Obě světlé, se žlutými vlasy, širokými plochými tvářemi a měkkými rty. Liziny oči jsou zelené. Kristýna je má zavřené. Ale říká se, že i ty její bývaly zelené.

„Oleje máte dost ještě alespoň na týden,“ řekl Oleg. „Potom vám Kmet donese další. Nešetřete s ním. Proč byste tu měly sedět potmě?“

„Škoda, že jsem onemocněla,“ řekla Liz. „Chtěla bych jít s tebou.“

„Příště,“ řekl Oleg.

„Za tři roky?“

„Za rok.“

„Jeden zdejší rok znamená tři naše. Mám slabé plíce.“

„Zima je ještě daleko, uzdravíš se.“

Oleg si uvědomoval, že neříká to, co od něho ta dívka s plochou tváří očekává. Když mluvila o výpravě, měla tím na mysli něco docela jiného – aby byl Oleg pořád s ní, protože ona má přece strach, je úplně sama. Oleg se snažil být zdvořilý, ale ne vždy se mu to dařilo. Liz ho rozčilovala – její oči vždycky o něco žadonily.

Kristýna vstala z postele, zvedla hůl a vykročila k plotně. Uměla všechno dělat sama, ale dávala přednost tomu, aby jí pomáhali sousedi.

„To je vážně na zbláznění,“ mumlala si. „Já, vynikající vědkyně a žena kdysi pověstná svou krásou, teď musím živořit v tomhle chlívku, všemi opuštěná, uražená osudem...“

„Olegu,“ řekla Liz a nadzvedla se na lokti. Oleg letmo zahlédl bílá ňadra a odvrátil se. „Nechod' s nimi, Olegu. Nevrátíš se. Víím, že se nevrátíš. Mám předtuchu...“

„Nemám donést vodu?“ zeptal se Oleg.

„Vodu máme,“ řekla Liz. „Nechceš mě poslechnout. Kéž bys mě tak alespoň jednou v životě poslechl!“

„Už půjdu.“

„Běž,“ řekla Liz.

Ale ve dveřích ho ještě dohonila její slova: „Oleško, podívej se prosím, jestli tam nenajdeš lék proti kašli. Pro Kristýnu. Nezapomeneš na to?“

„Nezapomenu.“

„Ale zapomene,“ řekla Kristýna. „A není se co divit.“

„Olegu!“

„Co ještě?“

„Neřekl jsi mi ‚na shledanou‘.“

„Na shledanou.“

Kmet se umýval nad lavorem v kuchyni.

„Jsou pořádně velcí, ti šakali, co jste je zabili,“ řekl Olegovi na přivítanou. „Jenom srst mají špatnou, letní.“

„To Dick se Sergejevem, ne já.“

„Zlobíš se? Byl jsi u Kristýny?“

„Tam je všechno v pořádku. Časem budou potřebovat olej. A taky brambory – ty už jim taky docházejí.“

„Nedělej si starosti. Zajdi ke mně, ještě si naposled promluvíme.“

„Ale ať tam nejsi moc dlouho!“ houkla zpoza mezistěny matka.

Kmet se usklíbl. Oleg sundal z háčku ručník a přidržel mu ho, aby si do něj mohl pohodlněji utřít levou ruku. O pravou stařec přišel před nějakými patnácti roky, ještě při úplně prvním pokusu proniknout k průsmyku.

Oleg vstoupil do Kmetovy místnosti, posadil se ke stolu vyleštěnému lokty žáků a odsunul podomácku vyrobené počítadlo se sušenými ořechy místo kuliček. Kolikrát jen u tohoto stolu seděl? Několik tisícrát. A téměř všechno, co zná, slyšel právě tady.

„Nejvíc ze všech se bojím pustit tebe,“ řekl stařec a posadil se naproti Olegovi, na místo učitele. „Myslel jsem si, že mě za pár let vystřídáš a budeš učit děti.“

„Já se vrátím,“ řekl Oleg. A pomyslel si: ‚Co teď asi dělá Mariana? Houby už určitě dala odmočit a potom si zase přerovnála celý svůj herbář, vždycky ho tak přerovnává... Chystá se na cestu? Povídá si s otcem?‘

„Posloucháš mě?“

„Samozřejmě, učiteli.“

„Přesto jsem ale trval na tom, aby tě vzali za průsmyk. Myslím, že je to pro tebe důležitější než pro Dicka nebo Marianu. Budeš mýma očima, mýma rukama.“

Kmet zvedl ruku a podíval se na ni s takovým zájmem, jako by ji ještě nikdy neviděl. A zamyslel se. Oleg mlčel, rozhlížel se po místnosti. Kmetovi se občas stávalo, že znenadání zmlkl – na minutu, někdy na dvě. Každý má své slabosti. Plamínek lampy se odrážel na povrchu vyleštěného, jako vždy čistého mikroskopu s chybějícím okulárem. Sergejev Kmetovi alespoň tisíckrát říkal, že prázdná kovová roura je příliš velký přepych, než aby jen tak stála na polici jako ozdoba. „Dones ji ke mně do dílny, Borjo. Udělám z ní dva báječné nože.“ Ale Kmet na to nikdy nepřistoupil.

„Promiň,“ řekl stařec. Dvakrát mrkl vlídnýma šedýma očima a uhladil si pečlivě zastřižnutou bradku, kvůli níž ho teta Luisa vytrvale na-

zývala kupčičkem. „Přemýšlel jsem. A víš o čem? O tom, že pozemská historie již zná takové případy, kdy skupina lidí nešťastnou náhodou zůstala odříznuta od společného proudu civilizace. A tady se dostáváme do oblasti kvalitativní analýzy...“

Kmet znovu zmlkl; jen jeho rty se naprázdno pohybovaly. Pohroužil se do vlastních myšlenek. Oleg si už na to zvykl. Líbilo se mu sedět vedle starce a prostě jen mlčet; měl pocit, že v sobě stařec ukrývá tolik vědomostí, že i samotný vzduch v místnosti je jimi nasycen.

„Ano, samozřejmě je potřeba brát v úvahu časový diapazon. Diapazon – to znamená rozpětí. Budeš si to pamatovat?“

Kmet vždycky vysvětloval slova, s nimiž se jeho žáci dosud nesetkali.

„Osamocenímu člověku stačí pro degradaci několik let. V případě, že se jedná o, jak se říká, nepopsaný list. Je známo, že děti, jichž se v útlém mládí ujali vlci nebo tygři – a k takovým případům docházelo v Indii a v Africe –, stačily během několika roků beznadějně zaostat za svými vrstevníky. Vlastně by se u nich dalo mluvit o jisté formě mentální retardace. Mentální retardace – to znamená...“

„Vím, co to znamená.“

„Promiň. Zkrátka a dobře, takové děti už byly pro lidstvo nadobro ztracené. Dokonce i chodily výhradně po čtyřech.“

„A kdyby šlo o dospělého?“

„Dospělého by se vlci neujali.“

„A kdyby se třeba dostal na neobydlený ostrov?“

„To se samozřejmě liší případ od případu, ale degradace je nevyhnutelná... Ovšem míra degradace...“

Stařec se podíval na Olega. Ten přikývl. Tohle slovo znal.

„Míra degradace závisí na úrovni, jíž člověk dosáhl v okamžiku izolace, a také na jeho povaze. Nicméně, dějinný experiment nelze zakládat na jednom jediném individuu. My tady mluvíme o společenství. Může si skupina lidí v podmínkách izolace zachovat stejnou kulturní úroveň, jakou měla v okamžiku odcizení?“

„Může,“ řekl Oleg. „Příkladem jsme my.“

„Nemůže,“ řekl stařec. „Ale zatímco malému dítěti stačí pět roků, skupina – tedy pokud mezitím nevymře – na to potřebuje dvě tři pokolení. Kmen o něco více... A celý národ možná dokonce staletí. Ale proces je to nezvratný. Prověřený historií. Vzpomeň si třeba na australské Abořidžince...“

Vstoupila Olegova matka; byla učesaná, ve vyprané sukni.

„Posedím tu s vámi,“ řekla.

„Samozřejmě, Iročko,“ řekl stařec. „Zrovna si povídáme o sociálním progresu. Nebo přesněji regresu.“

„Slyšela jsem,“ řekla matka. „Rozjímáš nad tím, za jak dlouho tady začneme běhat po čtyřech? Tak na to ti odpovím – dřív tu všichni zdechneme. A díkybohu. Tenhle život už mi leze krkem.“

„Zato jemu neleze,“ řekl stařec. „A mým dvojčatům taky ne.“

„Však taky kvůli němu žiju,“ řekla matka. „Ale vy ho posíláte na jistou smrt.“

„Pokud bych měl přistoupit na tvé stanovisko,“ řekl Kmet, „musel bych konstatovat, že tady nám hrozí smrt každý den. Les znamená smrt, zima znamená smrt. Záplavy jsou smrt, uragán je smrt, čmeláci bodnutí je smrt. Vůbec nemůžeme tušit, odkud se smrt vyplíží a jakou na sebe vezme podobu.“

„Může se vyplížit, kdy se jí zachce, a vzít si, koho se jí zachce,“ řekla matka. „Pěkně jednoho po druhém.“

„Dnes je nás více než před pěti lety. Hlavním problémem není fyzické přežití, nýbrž morální.“

„Je nás méně! Lidí, jako jsme my dva, je méně! Copak nechápeš, že jsme už skoro vymřeli! A co bez nás ti cucáci asi tak zmůžou?“

„Zmůžeme leccos,“ řekl Oleg. „Šla bys ty sama do lesa?“

„To bych se radši oběsila. Někdy mám strach vycházet i z domu.“

„Zato já mohu jít třeba hned. A vrátím se. S kořistí.“

„A co dneska? Dick s Marjánkou měli štěstí, že jsme je zachránili.“

„To byla náhoda. Víš přece, že šakali nechodí ve smečkách.“

„Nic nevím! Tohle přece byla smečka, nebo snad ne? Tak byla?“

„Byla.“

„Tak to znamená, že chodí...“

Oleg se rozhodl už dál nic nenamítat. I matka zmlkla. Kmet si povzdechl, dočkal se pauzy a jal se pokračovat ve svém monologu:

„Dnes jsem si vybavil jeden příběh, ani nevím proč. Bůhvíjak dlouho jsem si na něj snažil vzpomenout, no a dneska se mi to konečně povedlo. Snad proto, že to souvisí s naší situací? Stalo se to v roce 1530, nedlouho po objevení Ameriky. Německá velrybářská loď, která lovila jižně od Islandu, se dostala do prudké bouře a ta ji odnesla na severozápad, do neznámých vod. Vlny po několik dní unášely loď mezi ledovci – to jsou...“

„Ledové hory, já vím,“ řekl Oleg.

„Správně. Po těch několika dnech se na obzoru objevily zasněžené hornaté břehy neznámé země. Dnes se jí říká Grónsko. Loď zakotvila a námořníci vyšli na souš. A představte si jejich údiv, když spatřili polo-

rozbořený kostel a potom také zbytky kamenných chýší. V jedné z nich narazili na mrtvolu zrzavého muže v oděvu neuměle ušitém z tuleních kůží, vedle níž ležel obroušený zrezivělý nůž. A všude okolo jen zašlost, mráz a snůh...“

„Nestraš, Borjo,“ řekla matka. Její prsty nervózně bubnovaly na desku stolu. „Ty tvoje pseudohistorické pohádky...“

„Počkej. Tohle není pohádka. Všechno to je důkladně zaznamenáno. Ten člověk byl posledním vikingem. Vzpomínáš si, Olegu, co byli zač vikingové?“

„Vyprávěl jste mi o nich.“

„Vikingové brázdili moře, dobývali celé země, osídlili Island, vylodili se v Americe, kterou označovali jako Vinland, a dokonce si založili vlastní říši na Sicílii. A jednu velkou kolonii měli právě v Grónsku. Bylo tam hned několik osad s kamennými domy a kostely. Pak však vikinské lodě přestaly vyplouvat na moře. Jejich kolonie byly opuštěny, anebo se jich zmocnily jiné národy. Také spojení s Grónskem se přerušilo. A tamní klima se mezitím stávalo čím dál drsnějším, dobytek vymíral a grónské osady postupně upadaly. Gróňané, kdysi odvážní námořníci, se odnaučili stavět velké lodě a jich samotných neustále ubývalo. Je známo, že někdy v půli 15. století se v Grónsku konala poslední svatba. Potomci vikingů pustli – bylo jich příliš málo, než aby dokázali čelit živlům, dosáhnout pokroku, anebo si alespoň udržet to, co už měli. Dovedeš si představit tu tragédii – poslední svatba v celé zemi?“ Kmet se nyní obracel k matce.

„Takovými analogiemi mě těžko přesvědčíš,“ řekla matka. „Ať už bylo vikingů hodně nebo málo, stejně by je nic nezachránilo.“

„Vidíš, a přitom existovala alternativa. Stačilo, aby německá loď připlula o nějakých třicet let dřív, a všechno by dopadlo jinak. Vikingové by mohli odplout na pevninu a vrátit se zpět do náruče lidstva. Anebo další možnost – došlo by k navázání spojení s jinými zeměmi, objevili by se obchodníci, noví osadníci, anebo alespoň nové nástroje, nové vědomosti... A všechno, všecičko by bylo jinak.“

„K nám nikdo nepřipluje,“ řekla matka.

„Naší záchranou není sžítí se s přírodou,“ řekl stařec s jistotou. Tentokrát se otočil k Olegovi. „Potřebujeme pomoc. Pomoc od zbytku lidstva. A proto trvám na tom, aby se tvůj syn vydal za průsmyk. My si stále pamatujeme. A naši povinností je se postarat o to, aby se niť nepřetrhla.“

„Řečičky,“ řekla matka unaveně. „Co kdybych radši dala vařit vodu?“

„Dej,“ řekl Kmet. „Trochu se prohřejeme. Hrozí nám zapominání. Už nyní je nositelů alespoň drobtů lidské moudrosti, lidských vědomostí,

čím dál méně. Jedni hynou, umírají, jiné prostě jen příliš pohlcuje boj o přežití... A tu se objevuje nové pokolení. Ty a Mariana jste ještě jakási přechodná etapa. Spojovací článek mezi námi a budoucností. A umíš si představit, jaká ta budoucnost bude?“

„Nebojíme se lesa,“ řekl Oleg. „Vyznáme se v houbách a ve stromech, můžeme lovit ve stepi...“

„Bojím se budoucnosti, v níž vládne nový typ člověka – lovec Dick. On je pro mě symbolem ústupu, porážky člověka v boji s přírodou.“

„Richard je dobrý chlapec,“ řekla matka z kuchyně. „Žije sám a nemá to vůbec jednoduché.“

„Nemluvím o povaze,“ řekl děd. „Jedná se mi o sociální jev. Kdy se jen, Irino, naučíš abstrahovat, oprošťovat se od podružností?“

„Ať už budu abstrahovat, anebo ne, faktem zůstává, že kdyby Dick minulou zimu nezabil medvěda, všichni bychom tu pomřeli hladu,“ řekla matka.

„Dick se už cítí být zdejší domorodcem. Přestal ke mně chodit před pěti lety. Ani nevím, jestli si vůbec pamatuje abecedu!“

„Proč by měl?“ zeptala se matka. „Stejně nemáme knihy. A dopisy není kam psát. Ani komu.“

„Dick zná spoustu písní,“ řekl Oleg. „A sám je skládá.“

Oleg se trochu zastyděl, že mu je vlastně příjemné pociťovat starcovu nepřízeň vůči Dickovi, a tak se jal Dicka hájit.

„O písni nejde. Píseň – to je úsvit civilizace. Jenomže pro drobotinu je Dick idol. Lovec Dick! A pro vás, ženské, je příkladem. ‚Koukněte na Dicka. To je dobrý chlapec!‘ No a pro děvčata je to hotový rytíř. Copak sis nevšimla, jak na něho Marjánka kouká?“

„Jen ať se kouká. Třeba se za něho i provdá. Osadě to jen prospěje.“

„Mami!“ neudržel se Oleg.

„A co má být?“

Matka si jako vždy nevšimla ničeho, co se dělo kolem; žila si v jakémsi vlastním světě, ponořena hluboko do minulosti.

„Copak tobě by se svět Dicků líbil?“ Stařec se zjevně zlobil – dokonce bouchl pěstí do stolu. „Svět zdatných rychlonohých divochů?“

„Můžeš snad nabídnout něco jiného?“

„Tady jeho.“ Stařec položil těžkou dlaň na Olegův zátylek. „Olegův svět – protože to je i můj svět a taky tvůj svět, který se tolik snažíš zapudit, třebaže do žádného jiného nepatříš a ani nikdy patřit nebudeš.“

„Nemáš pravdu, Borjo,“ řekla matka. Odebrala se do kuchyně, sundala z ohně misku s vroucí vodou a přinesla ji do místnosti. „Cukr došel.“

„Mně taky,“ řekl stařec. „Kořeny jsou teď neduživé a nesladké. Egle povídala, že to budeme muset ještě měsíc vydržet. Prostě si místo cukru dáme chleba. Jsi přece inteligentní žena a musíš chápat, že vystřídají-li nás lovci Dickové, budeme odsouzeni k úpadku.“

„Nesouhlasím s tebou, Borjo,“ řekla matka. „Pro nás je hlavní přežít. Nemluvím teď konkrétně o sobě, ale o osadě. O dětech. Když se dívám na Dicka nebo na Marjánku, probouzí se ve mně naděje. Ty je nazýváš divochy, ale podle mě se jen dokázali přizpůsobit. A pokud teď zahynou, zahyneme všichni. Riziko je příliš velké.“

„To tedy znamená, že já jsem se nepřizpůsobil?“ zeptal se Oleg.

„Přizpůsobil ses méně než jiní.“

„Prostě se o mě jenom bojíš,“ řekl Oleg. „A nechceš, abych šel do hor. A já přitom střílím z kuše líp než Dick.“

„Bojím se o tebe, samozřejmě že se o tebe bojím. Mám jen tebe. Jsi všechno, co mi zbylo. A já mám pocit, že tě s každým dnem víc a víc ztrácím, někam se vzdaluješ, odcizuješ se mi.“

Stařec přecházel po místnosti, jak to dělával, byl-li nespokojen se svými žáky, což se stávalo pokaždé, když zbytečně zaháleli. Sklonil se a zvedl ze stoličky glóbus. Vyrobil ho z obří houby, která minulou zimu vyrostla u kůlny. Společně s Olegem tenkrát roztírali barvy – barevnou hlínu, kterou Mariana s Liz našly u potoka, tu samou, z níž se teď dělá mýdlo. Po usušení z ní vznikly dvě barvy – bílá a šedá. A samotná houba měla šeríkový odstín. Kmet pak z paměti namaloval všechny světadily a oceány Země. Výsledný glóbus byl bledý a během dvou let používání ještě více vybledl a ošoupal se, takže teď vypadal spíš jako velké kulaté jablko.

Oleg spatřil na desce stolu maličkou skvrnku růžové plísně. Žádná žlutá – tohle byla opravdová jedovatá plíseň. Opatrně skvrnku setřel rukávem. Je to hloupé, když matka dává přednost někomu jinému před svým synem. Vlastně je to zrada. Opravdová zrada.

„My dva umřeme,“ řekl stařec.

„Skvělé. Už jsme žili dost dlouho,“ řekla matka.

„Ale přesto s umíráním nespícháme, lpíme na tomhle životě.“

„Jsme zbabělci,“ řekla matka.

„Vždycky jsi měla Olega.“

„Žila jsem kvůli němu.“

„My dva umřeme,“ pokračoval stařec, „ale osada musí žít dál. Jinak by se smysl naší existence dočista vytratil.“

„Větší šance na přežití má osada lovců,“ řekla matka.

„Větší šance na přežití má osada takových, jako je Oleg,“ řekl stařec. „Budou-li našemu kmeni vládnout Dick a jemu podobní, za nějakých sto let si už nikdo ani nevzpomene, co jsme zač a odkud jsme přišli. Zavládne právo silnějšího, zákony primitivního kmene.“

„A budou se milovat a množit se,“ řekla matka. „A bude jich hodně. A vynaleznou kolo a za dalších tisíc let třeba i parní stroj.“ Matka se zasmála, ale znělo to víc jako pláč.

„Děláš si legraci?“ zeptal se Oleg.

„Irina má pravdu,“ řekl stařec. „Boj o přežití v té nejelementárnější podobě povede k beznadějnému regresu. Přežít za cenu sžití se s přírodou, přistoupení na její zákony – to znamená kapitulovat.“

„Ale přece jen přežít,“ řekla matka.

„Ona si to doopravdy nemyslí,“ řekl Oleg.

„Samozřejmě, že si to nemyslí,“ souhlasil Kmet. „Znám Irinu už dvacet roků. A vím, že si to nemyslí.“

„Já vlastně radši vůbec nemyslím,“ řekla matka.

„Tak teď lžeš,“ řekl Kmet. „Všichni myslíme na budoucnost, bojíme se a doufáme. Jinak bychom přestali být lidmi. Právě břemeno vědomostí, s nímž se Dick vůbec nezátěžuje, neboť si ho nahrazuje zákony lesa, nás může zachránit. A dokud existuje alternativa, můžeme stále doufat.“

„A kvůli téhle alternativě ženeš Olešku do hor?“

„Kvůli zachování vědomostí, kvůli tobě, kvůli mně. Kvůli boji s hloupostí, copak ti to nedochází?“

„Vždycky jsi byl egoista,“ řekla matka.

„A tvůj mateřský egoismus se nepočítá?“

„Na co potřebuješ Olega? On tu cestu nezvládne. Je přece slabý.“

Tohle neměla říkat. Vzápětí to muselo dojít i samotné matce, neboť na Olega upřela úpěnlivý pohled, jímž ho prosila, aby se neurážel.

„Já se neurážím, mami,“ řekl Oleg. „Ale chci jít. Možná to chci víc než všichni ostatní. Dickovi by dokonce udělalo radost, kdyby mohl zůstat. Za chvíli tu máme tah jelenů. Ideální čas pro lov ve stepi.“

„Bez něho se výprava neobejde,“ řekl stařec. „Vyhledky na jeho vládu mě mohou pohoršovat sebevíc, ale dnes pro nás jeho síla a schopnosti znamenají naději na záchranu.“

„Záchranu!“ Matka odtrhla pohled od Olega. „Pořád dokola tady meleš o záchraně. A co ty sám – věříš v ni? Lidé už do hor vyráželi třikrát, ale kolik se jich vrátilo? A s jakým výsledkem?“

„To jsme ještě byli nezkušení. Neznali jsme zdejší zákonitosti. Šli jsme k průsmyku v době, kdy tam ležel sníh. Teď víme, že taje až koncem léta. Za všechny vědomosti se musí platit.“

„Ovšem kdyby ti, co zemřeli, žili dál, mohli jsme se mít lépe. Měli bychom víc volných rukou, víc živitelů.“

„A stejně bychom se ocitli v moci zákona degradace. Buďto jsme součástí lidstva a opatrujeme jeho znalosti, anebo jsme divoši.“

„Jsi idealista, Borjo. Skýva chleba je dnes důležitější než abstraktní ananasy.“

„Ale ty si přece chuť ananasů pamatuješ, nebo snad ne?“ Kmet se otočil k Olegovi a dodal: „Ananas je tropické ovoce specifické chuti.“

„To jsem pochopil,“ řekl Oleg. „Legrační slovo.“